

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 2 października 2019 r. Sąd Rejonowy w Łęczycy w sprawie o sygn. akt I Ns 726/16 z wniosku K. D. z udziałem A. D., A. K. (1), R. D., S. Ś., L. P., T. P., J. Ś., D. K., E. P., D. P. o stwierdzenie nabycia spadku po U. D. (1) i po L. Ś.:

1. stwierdził, iż spadek po U. D. (2) z d. M., córce K. i W., zmarłej 8 sierpnia 2015r., w D., w miejscu ostatniego stałego zamieszkania, na podstawie dziedziczenia ustawowego, na zasadach ogólnych nabyli: mąż K. D. oraz dzieci: A. D., R. D., A. K. (2) z d. D. po 1/4 części każde z nich;
2. stwierdził, iż spadek po L. Ś., synu A. i M., zmarłym 9 grudnia 1985r., w D., w miejscu ostatniego stałego zamieszkania, na podstawie dziedziczenia ustawowego, na zasadach ogólnych, jak i wchodzący w skład spadku udział w gospodarstwie rolnym, nabyli: żona M. Ś. (1) z d. P. w 1/2 części oraz rodzeństwo: S. Ś., W. Ś., S. P. z d. Ś., K. P. z d. Ś. po 1/8 części każde z nich;
3. ustalił, iż każda ze stron postępowania ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia złożył wnioskodawca, zaskarżając postanowienie w zakresie punktu 2 w części dotyczącej nabycia gospodarstwa rolnego.

Zaskarżonemu postanowieniu apelujący zarzucił sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału w sprawie, wskutek naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie oceny dowodów w sposób nasuwający zastrzeżenie z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania przez niezasadne przyjęcie, iż do kręgu osób uprawnionych do dziedziczenia gospodarstwa rolnego należą wszyscy spadkobiercy zmarłego L. Ś., w sytuacji gdy wniosek o stwierdzenie nabycia spadku wskazywał tylko jego żonę jako spełniającą te kryteria, uczestniczka D. K. przyłączyła się do wniosku, a żaden z pozostałych uczestników nie sprzeciwił się uwzględnieniu wniosku w takim kształcie.

W związku z podniesionymi zarzutami skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia przez ustalenie, że wchodzące w skład spadku po L. Ś. gospodarstwo rolne nabyła w całości żona M. Ś. (2).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się o tyle zasadna, że skutkowałą uchycieniem zaskarżonego postanowienia i przekazaniem sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia, w tym również rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu Okręgowego, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się weryfikacji w toku instancji. Zapadłe rozstrzygnięcie nie może się ostać w obrocie prawnym, dlatego że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy.

Pojęcie „istoty sprawy”, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dotyczy jej aspektu materialno-prawnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nie rozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie Sądu I instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy. W szczególności chodzi zaś tutaj o różnego rodzaju zaniedbania, które w ogólnym rozrachunku polegają na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo pominięciu merytorycznych zarzutów stron przy jednoczesnym bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialno-prawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyrok SN z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia SN z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, opubl. OSNC Nr 1/1999 poz. 22; z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, opubl. baza prawna LEX Nr 50750; z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, opubl. baza prawna LEX Nr 519260 oraz wyroki SN z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, opubl. OSP Nr 3/2003 poz. 36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, opubl. baza prawna LEX Nr 178635.; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, opubl. OSNP Nr 1-2/2009 poz. 2 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z

dnia 19 grudnia 2007 r., I ACa 209/06, opubl. baza prawna LEX nr 516551 i wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 listopada 2012 r. sygn. I ACa 486/12). Inaczej mówiąc „nierozpoznanie istoty sprawy” oznacza uchybienie procesowe sądu I instancji polegające na całkowitym zaniechaniu wyjaśnienia istoty lub treści spornego stosunku prawnego, przez co rozumie się nie wniknięcie w podstawę merytoryczną dochodzonego roszczenia, a w konsekwencji pominięcie tej podstawy przy rozstrzygnięciu sprawy. Oceny, czy Sąd I instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się zaś na podstawie analizy żądań wniosku, stanowisk stron i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia.

Przekładając powyższe na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, że Sąd Rejonowy, wydając zaskarżone rozstrzygnięcie, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania, bowiem nie zbadał zaistnienia przesłanek warunkujących stwierdzenie dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku.

W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku sąd ma obowiązek ustalić, kto jest spadkobiercą i na jakiej podstawie dziedziczy. Wynika to w sposób jednoznaczny z art. 670 § 1 k.p.c. („Sąd bada z urzędu...”). Taki sam obowiązek wynikał z § 2 art. 670 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym przed dniem 2 października 2008 roku, gdy idzie o ustalenie, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne, a dziedziczenie następuje na podstawie ustawy. Logicznym uzupełnieniem wskazanych norm jest art. 677 k.p.c., również w brzmieniu obowiązującym przed dniem 2 października 2008 roku, zgodnie z którym sąd stwierdzi nabycie spadku przez spadkobierców, choćby były nimi inne osoby niż wskazane przez uczestników (§ 1). W odniesieniu do gospodarstwa rolnego sąd wymienia ponadto w treści postanowienia spadkobierców dziedziczących to gospodarstwo (§ 2). Z powyższego unormowania wynika w sposób oczywisty, że sąd w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku ma obowiązek ustalić, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz którzy spośród spadkobierców powołanych z ustawy do spadku odpowiadają warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Wymaga to zbadania przesłanek, które właściwa norma prawa materialnego obowiązującego w chwili otwarcia spadku uznaje za warunki dziedziczenia gospodarstwa. Te przesłanki wyznaczają z kolei okoliczności faktyczne wymagające ustalenia ze względu na to, że będą stanowić podstawę zastosowania przepisu. Przesłanki te determinują zatem zakres obowiązkowych ustaleń sądu oraz obowiązków dowodowych zainteresowanych.

Należy podkreślić, iż mimo nieobowiązania już art. 670 i art. 677 k.p.c. w brzmieniu wcześniejszym, przepisy w brzmieniu wcześniej obowiązującym mają zastosowanie do spadku otwartego przed dniem 14 lutego 2001 r. (art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy - Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. Nr 181, poz. 1287) (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2016 roku, III CSK 226/15, Legalis nr 1472787; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2002 r., V CKN 1093/00, Legalis nr 123644).

W niniejszej sprawie otwarcie spadku po L. Ś. miało miejsce w dniu 9 grudnia 1985 roku. Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił, iż w skład spadku po zmarłym wchodzi gospodarstwo rolne. Jednakże Sąd nie zbadał z urzędu, czy spadkobiercy dziedziczący z ustawy spełniają warunki określone w art. 1059 k.c., w brzmieniu obowiązującym w chwili otwarcia spadku. Należy bowiem stwierdzić, iż dziedziczeniem gospodarstwa rolnego z ustawy jest uwarunkowane spełnieniem ustawowych przesłanek. Zatem obowiązkiem sądu orzekającego w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku jest zbadanie, czy w skład spadku otwartego przed dniem 14 lutego 2001 roku wchodzi gospodarstwo rolne oraz które osoby powołane do spadku z ustawy, spełniają przewidziane w art. 1059 k.c. warunki jego dziedziczenia.

Sąd Rejonowy w żaden sposób nie odniósł się do kwestii spełnienia przez wszystkich spadkobierców warunków dziedziczenia gospodarstwa rolnego po L. Ś.. Sąd nie przeprowadził w tym zakresie żadnego postępowania dowodowego, mogącego potwierdzić spełnienie przesłanek z art. 1059 k.c. przez wszystkich spadkobierców ustawowych. Z treści uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia wynika, iż Sąd I instancji doszedł do przekonania, że wszyscy spadkobiercy ustawowi po zmarłym L. Ś. nabyli gospodarstwo rolne w drodze dziedziczenia ustawowego, jednakże stwierdzenie to nie było poparte żadną analizą materiału dowodowego.

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd I instancji wydając zaskarżone postanowienie nie zbadał podstawy materialno-prawnej złożonego wniosku i nie zastosował dyrektywy art. 1059 k.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, zaś stwierdzone uchybienie skutkowało koniecznością wydania orzeczenia kasatoryjnego w oparciu o art. 386 § 4 k.p.c. i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, celem ponownej oceny dochodzonego przez wnioskodawcę roszczenia, a w szczególności ustalenia kręgu osób mogących dziedziczyć gospodarstwo rolne z ustawy przy zastosowaniu art. 1059 k.c.

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd Rejonowy rozstrzygnie również ponownie o całości kosztów zarówno postępowania pierwszoinstancyjnego, jak i – z mocy art. 108 § 2 k.p.c. – postępowania przed Sądem II instancji.